

Cimrmanova revoluce v němém filmu

Jára Cimrman

REVOLUCE V NĚMÉM FILMU

Mým úkolem je zhodnotit Cimrmanův přínos do filmové tvorby s kriminální tematikou. Protože je však těžké nezmínit se přitom o jeho vkladu do filmové umění vůbec, odbočím na okamžik k otázkám obecnějším.

O švédském spisovateli Augustu Strindbergovi se dočteme, že byl přistižen, jak

vyfukuje kouř z dýmky do umyvadla s vodou, zkoušeje, zda touto cestou nevznikne

zlato. A my si říkáme: Hle, jak podivínský nápad se zrodil v tak geniálním mozku!

Ale není správnější říci: Nebyl to Strindberg, kdo experimentálně zjistil, že vypouštěním tabákového dýmu do vody zlato nevznikne? Někdo to totiž vyzkoušet musel.

Někdo musel slepou uličku lidského poznání ohledat a ohlásit světu: Tudy ne, přátelé!

Dá se říci, že pravým pionýrem slepých uliček byl Jára Cimrman. Alespoň v oblasti filmu to platí takřka totálně. Je však pozoruhodné, že i v této sféře předběhl

svou dobu. Již v roce 1883, tedy celých 12 let před otevřením prvního kina bratří

Lumièrů v Paříži, píše Cimrman dopis francouzskému geologu a paleontologu Barrandovi a navrhuje mu, aby spolu založili Barrandov. Z projektu však sešlo. Když Cimrman po letech spatřil ve Vídni první němé filmy, byl unesen. Ihned navázal přátelství s Mojmírem Frídou, půdoznakem, který z nejrůznějších součástí

nalezených na půdách sestrojil promítací přístroj. Spolu pak založili ve vídeňském

Prátru kultury a oddechu promítací společnost „Vrchlický“, neboť Frída byl mimo

jiné básníkovým bratrancem.

„Současný stav kinematografie je neuspokojivý,“ konstatuje záhy Cimrman-kinolog. Především ho esteticky uráželo střídání němých scén s dialogy v titulcích:

„To, co promítáme, je bastard,“ řekl jednoho dne v návalu podrážděnosti Frídovi.

„Vyber si buď obrázky, nebo titulky.“ Frída byl pro obrázky, zatímco Cimrman zvolil titulky. Oba přátelé se rozešli ve zlém a společnou filmotéku si rozdělili tak,

že Cimrman vystříhal z filmů všechna okénka s titulky a Frídovi ponechal zbytek.

V Prátru tak vznikla dvě svérázná kina. Frída brzy zkrachoval. Publikum se v ději bez titulků nedokázalo orientovat.

Jinak se vedlo kinematografu Járy Cimrmana. Abychom situaci pochopili, předvedeme si několik ukávek z Cimrmanova originálního repertoáru.

Vzácný snímek nazvaný „Neodbytný detektiv“ se bohužel dochoval pouze ve scénáři. Prosím kolegy Čepelku, Svěráka a Vondrušku, aby ho se mnou přečetli .

Vozáb: Volali jste mě, prosím?

Svěrák: Ne.

Čepelka: Druhého dne.

Vozáb: Volali jste mě, prosím?

Svěrák: Ne.

Čepelka: Dny plynuly.

Vozáb: Volali jste mě, prosím?

Svěrák: Ne.
Čepelka: Po letech.
Svěrák: Ne.
Vozáb: Ještě ne, pane kolego.
Svěrák: Aha, promiňte.
Vozáb: Volali jste mě, prosím?
Svěrák: Ne.
Vozáb: Děkuji, pánové.
Vondruška (dívá se do scénáře): Já jsem tam nic neměl?
Vozáb (také se podívá): Zde stojí: Poblíž stojící inividum.

Obecenstvo přijímalo Cimrmanovy filmy se smíšenými pocity. Titulky byly vystřihány převážně z českých kopií, a tak si v Cimrmanově vídeňském biografu při jízdě na své především česká menšina, vděčná za každé české slovo víc než za český

obrázek. Ale Cimrman si z finančních důvodů nemohl dovolit zakázat přístup německy mluvícím divákům. V publiku vznikaly během promítání ostré spory. Němečtí diváci, nerozumějící zhruba ničemu, kazili Čechům radost tím, že se na samotných místech smáli a na veselých zlovlně plakali. Není divu, že při těchto to národnostních třenicích vznikl požár, který znamenal nejen zánik Cimrmanovy dřevěné

boudy v Prátru, ale i konec jeho filmových snah vůbec.

Cimrmanovi se podařilo vynést z plamenů jediné dílo. Je to kriminální horror nazvaný „Chtěla bych ženicha mladého s kučeravými vlasy“. Ten si nyní promítá -
neme.

V jednom z Cimrmanových filmů - ve snímku „Kde jste byli, pobudové?“ - objevuje se vůbec poprvé postava detektiva Trachty, která od té chvíle hraje hlavní

roli ve všech jeho detektivních hrách a románech.

Postava inspektora Trachty vznikla šťastným spojením dvou existujících osobností - Cimrmanova přítele Kašperského, sokolského přeborníka na bradlech a hrazdě, a dr. Hugo Myslíka, proslulého polabského veterináře. Dá se říci, že Trachta je tělem Kašperský a duší Myslík.

V dopise nakladateli Vilímkovi Cimrman vzpomíná, že původně měl být předobrazem Trachty pouze Kašperský. Záhy však autor poznal, že Kašperský je výjimkou z pravidla „Ve zdravém těle zdravý duch“. Příroda jako by u něho všechno spotřebovala na tělo. Vždyť po deseti letech úspěšné činnosti v Sokole nepamatoval si tento borec ani číslo své skříňky v šatně a neustále se převlékal do cvičeb-

ních úborů jiných bratrů a sester.

Dr. Myslík byl pravým opakem Kašperského. Jeho zdravý duch, který vynalezl elektrický ohradník a plnotučné mléko, sídlil v těle prohlodaném snad všemi existujícími nemocemi. Myslík onemocněl dokonce i anaserpentní spinózou, tj. nadměrnou kučeravostí vlny, která jinak napadá výhradně ovce.

Spojením nejlepších vlastností obou vzniká tedy monumentální inspektor Trachta, tento James Bond přelomu století.

Sokolských prvků najdeme v jeho chování hojnost. Tak v románu „Stín v maštali“ dopadne Trachta vraha tak, že ukryt ve žlabu pod falešným senem se v rozhodující chvíli švihem v závěsu v podkolení ocitá na žebřinách a dostihne pachatele skokem přes zděšeného koně naděl.

Okénka selských světnic proskakuje Trachta zásadně skrčkou, široká okna vesnických boháčů odbočkou vpravo. Často zmate Trachta soupeře tím, že se k němu blíží ve stoji o napjatých pažích, takže zločinec ho má v první chvíli za odraz ve

vodě a střílí vysoko nad něj.

Konečně - představu o výjimečných schopnostech Cimrmanova detektiva Trachty vám nejlépe dokreslí hra Vražda v salonním coupé, kterou uvidíte po přestávce.

Ke hře samé jen tolik: Jedna z jejích postav má hovořit maďarsky. Cimrman však tento jazyk neovládal. Při psaní měl k dispozici pouze jídelní lístek h

otelu Petöfi a jízdní řád uherských železnic. Prosíme diváky, kteří maďarsky umějí, aby tento nedostatek omluvili. Dále se nám stává, že diváci nepoznají, kdy tato hra končí. Zůstávají na svých sedadlech a mnohdy ani nezatleskají. Aby k tomu nedošlo, prozradím vám konec celé detektivky. Inspektor Trachta řekne: Bude to taková pěkná tečka za tím naším případem. Opakuji: Bude to taková pěkná tečka za tím naším případem.